نویں رُت

امرتا پریتم

مکتبہ عالیہ
۹- بی شاہ عالم مارکیٹ، لاہور

نویں رُت

نظم " اَج آکھاں وارث شاہ نُوں" تے ہور
چونواں کلام

امرتا پریتم

○

مکتبۂ عالیہ
۹-بی، شاہ عالم مارکیٹ، لاہور

چھاپنے بیچنے والے :

مکتبۂ عالیہ
شاہ عالم مارکیٹ ——— لاہور

○

مول ——— سوا روپیہ

مطبوعہ
عالمگیر الیکٹرک پریس تحصیل بازار لاہور

سرناویں

مُکھ بَندھ

ـــــ پنجابی دی ممتاز ادیبہ شمیم چودھری دے قلم توں ـــــ

کِسے ادیب بڑا ٹھیک ای کہیا سی کہ دُنیاجہان دیاں کُڑیاں جد بال پن توں جوانی وَل آوندیاں نیں، اوہناں دے ماپے اوہناں نُوں سیون پرون تے گُھٹن پکان دا وَل دسنا شروع کر دیندے ہن۔ تاں جو کل جدوں اوہناں دے گل گھر گرہستی دا گلیواں پوے۔ اُوہ شکھ نال نباہ کر سکن۔ پَر امرتا پریتم دے پیو گیانی کرتار سنگھ ہوراں اَمرتا نُوں جدوں اَجے اوہ بارہ ورھیاں دی بالڑی سی، شعراں وَل لا دِتّا۔

اَمرتا پریتم نے ۲۱ اگست ۱۹۱۹ء نُوں گوجرانوالے جنم لیا۔ اَجے بچپن وی پُورا نہیں سی مانیاں کہ ماں دی ماماتوں وانجی گئی۔ پیو دی اکو اِک دھی، پُتّاں نالوں وَدھ لاڈ پیار وِچ پلی۔ جد جوانی بُنگری، پریتم سنگھ نال ویاہی گئی تے امرت کور یا نزی امرت توں امرتا پریتم بن گئی۔

امرتا پریتم دناں وِچ پنجابی دی اِک نامور تے ممتاز شاعرہ بن گئی۔ اوہدی شاعری دی دُھم پے گئی۔ اوہدے قلم چوں نکلی ہر تحریر بڑے ذوق شوق نال پڑھی جان لگی۔ اوہدے شعراں دے کئی مجموعے امرت لہراں، چو نویں کوتا، جیوندا جیون، بدلاں دے پلّے وِچ، لَمیاں واٹاں، پتھر گیٹے، ترِیل دھوتے پُھل، اوگیتاں والیا، تے ہور کہانیاں دے مجموعے چھپے ہوئے نیں۔ اوہنوں اُوں اِک کتاب "سینہڑے" لکھن تے بھارت سرکار ولوں پنج ہزار تے "نویں سویر" تے پنج سو روپے انعام ملے۔

امرتا پریتم دی شاعری بارے سجاد حیدر ایم اے لکھدے نیں :

" امرتا پریتم انسانی احساس دا مو قلم اپنے اتھروآں نال بھیوں کے لوک پیڑ دے نازک نقش اُبھار دی اے ۔ آدم دی اولاد دے دُکھاں دیاں ایہناں تصویراں وچ اوہ آپنے دردمند دل دے خون نال رنگ بھر دی اے تے درد رنجانی انسانیت دیاں ایہناں بے زبان مورتاں نوں حدا لنداز دے جادو نال موہنوں بولن دا اذن دیندی اے ۔ ایہہ جادو گر آواز سدھی ساڈیں دِلوں اُٹھدی اے ۔ تے سُنن والیاں دے دِلاں وچ اُتر جاندی اے احساس دی نرول سچائی ای اُمرتا پریتم دی بُلاری وچ اوڑ دا شہد گھولدی اے جگے بیتیاں نُوں اوہ اِنج بُڈھتیاں دی رنگن وچ رنگدی اے جے ہر کسے مے آپنے اندرے گھاؤ چھوہے جاندے نیں تے اوہ خلقت دیاں دُکھاں دے قصے سُن سُن کے آپنے ہاڑے کرن لگ پیندا اے ۔ وچھوڑے دی اگ ، پیار دی سِک ، اَدھ واٹیوں ٹُٹ کے ڈِگن دا سیلہہ ۔ دنیا دے دُکھ ، آپنیاں دا بیگانہ پن ، جھگڑ ، غریبی ، غلامی تے انسان دا انسان تے ظلم ، مُڈھ قدیم توں ہر زبان دی شاعری دے مضمون نیں ۔ پر نویاں لفظاں دے اُلٹ پھیر نال کلام وچ اثر پیدا نہیں ہُندا ۔ تے ایسے کرکے گرامر دے ٹِل تے شاعری کرن والیاں دے بول ، سُنن والیاں دے کنّاں دیاں پُردیاں نال ٹکرا کے پرت آوندے رہے نیں ۔ دل تیکر اَپڑن دا راہ اوہناں نُوں نہیں لبھا "

اگے چل کے سجاد حیدر لکھدے نیں :

" لوک پیڑ " لکھن نال امرتا دی شاعری اِک نویں سنگم تے آن پہنچی ۔ اودھے شعر دا رُکھ رُکھ وگراپانی بھلاں بن کے کنڈھیاں اُتوں اُچھالے لین لگ پیا ۔ اودھے بیان وچ دُور دُراڈیاں خیالی وادیاں دا ذکر گھٹ گیا تے جیوندے جاگدے انساناں دی حیاتی

دے وسّن تے محسوس ہون والے دُکھاں اوہدی قلم دا رُخ آپنے وَل پھیر دِتا۔ اوہ زندگی دے بہت نیڑے آ گئی۔ اوہنے رُومان دی رنگین دنیا وِچّوں چھڈ کے لوک پِیڑ دی سانجھی وراثت نال آپنے شعراں دا حُسن ودھایا۔ وقت دے تقاضے نُوں سمجھ کے اوہنے پیار تے سُوہج دے دِل لُٹن والے مضمون پُرانہہ رکھ کے غریبی تے بھکھ دے کلیجہ مُنہ نُوں لے آون والے تذکرے چھوہ دِتے۔ اوہدے گیت انیکاں دُکھیاں دی درد بھری پُکار بن گئے تے اوہدی شاعری نے غریب بیکس عوام وَلّوں موجودہ مجلسی نظام دے خلاف جنگ دا نعرہ بلند کیتا۔

پیار دی کتھا امرتا پریتم دی شاعری وِچ اینی رچی ہوئی اے کہ اوہدی مثال نہیں ملدی۔ پنجاب وِچ فساداں دی اگ بھڑکی، ایہدے دو ٹوٹے ہوئے۔ عورت دی عزت عصمت تے ناموس تے ڈاکے پئے۔ امرتا پریتم دی ایہہ کربناک منظر ویکھ کے دُکھی ہوئی تے اوس آکھیا:

اَج آکھاں وارث شاہ نُوں، کِتے قبراں وِچّوں بول

امرتا پریتم دی شاعری وِچ مستقبل لئی کوئی وسوسہ یا ہراس نہیں۔ اوہنوں انسانی عظمت تے پُورا پُورا یقین اے۔ اوہنوں یقین اے کہ انسان فیر انسان بنے گا۔ آپنے کیتے تے پچھتائے گا۔ تے فیر مِل بیٹھن لئی سوچے گا۔ اوہدے دِلوں ایہو آواز اُٹھدی اے۔

"جِیوے مُکھتا فیر مُکھ"

انسانیت جیوندی رہے فیر انسان !

امرتا دی ہر نظم توں اوہدی سُوجھ بُوجھ فکر دی بلندی تے اُچّے خیال نظر آوندے نیں۔ "رانجھن وے تیرا نام" وِچ کیہا عجیب نُکتہ پیش کیتا اے۔ فیر اوہدی نظم "ترنجن" وِچ منظر کشی کِنّی پیاری تے مکمل اے۔

اُمڈ اُمڈ کے بدّل آئے کنی کنی وس جاناں !
بھریا ترنجن ڈار کُونجاں ای سبھناں نے اُڈجاناں

نظم وساکھی وِچ آپنے دیس دی تعریف کیا سوہنے رنگ وِچ کیتی اے۔

دیس مرا پنجاب نی ہور وَسدے کل جہان
گبھرو میرے دیس دا بانکا چھیل جوان
ہل پنجابی ایس دی دِیوے کھیت کھلار
محنت ایس جوان دی سونا دے پسار

پوٹھوہار دی عورت خاصکر ہجر برہ تے لگن دا شکار رہی۔ مرد بھرتی ہو کے لام وِچ چلے گئے۔ ایہہ ورھیاں بدھی اُڈیک وِچ رہی۔ ہیتی دے آون تے اوہدی خوشی دا اظہار۔ ذرا نمونہ ویکھو :

اَج خوشیاں جیوڑا مھاڑا اوئے
تکّیا نی تکّیا ڈھولنے دا مُنہ
خوشی نہ بچیدی باڑا اوئے

پریتم دی جدائی دی وارتا "یاداں دے حوالے" وِچ کیویں نِستّری اے۔

پیار میرا ہو گیا یاداں دے حوالے
کنڈھیاں نالوں ٹُٹ گئے نالے
چھوآں نالوں رِشتے مُک گئے
دِل دریا وِچ کانگاں آیاں
اَتھرُو کماں اُچھالے
یاداں دے حوالے

اُمنگ تے سدھر دا رنگ کِتّاں گوُہڑا اے ۔ ذرا نظم "پُرے دی وا" وَل ویکھو :

آج وگدی پُرے دی وا
دو اکھیاں دی نیند وِچ توں سُفنا بن کے آ
وگدی پُرے دی وا

"پاتھندے" وِچ :

آنی میرئیے جندے
اجے وی اوہو سپنے تیرے
اکھیاں وِچ لٹکدے
تیں بناں بجھدے نہ دیوے
جندوں باجھ کیویں کوئی جیوے
سورج کولوں منگ کے چانن
چن چمکدے ہُندے

پیار وِچ سوز تڑپ تے مجبوری دا اِک ہور رنگ ویکھو :

محبت کوئی عادت نہیں جے چھڈ سکدی اے
کیہ کہہ سکدی آں ایس توں سوا
جان والے اِنج نہ جا

دُور پیا کوئی گاوے
سانجھے سکرے پیاراں وچوں
یاد پیا کوئی آوے !

تیرا خیال آ رہیا اے
دُور دیس ہُندے تے گگن
دھرتی نُوں گل نال لا رہیا اے
تیرا خیال آ رہیا اے۔

امرتا نے مزدوراں دے دل دیاں دھڑکناں تے سدھراں نُوں ایس کتاب وِچ بڑی سوہنی طرح درسایا اے۔ اوہ لکھدی اے۔

ہاڑی بیجی سونی بیجی — دُوتی بیجی چونی بیجی
سڑدا بلدا ہاڑ گیا — تے ٹھنڈا ککّر پوہ
کھیتاں دی بھرپور جوانی — میری بُھکھ دی کرے کہانی
میری بُھکھ دے گیت سُناکے — پوے کلیجے کھوہ

پر اوس نُوں انسان دی تقدیر دے سُور جان دا پُورا یقین اے۔ اوہدا خیال اے اِک دن آئے گا جد انسانیت جاگے گی، انسان جاگے گا تے حق دار نُوں اوہدا حق ملے گا اوہ لکھدی اے :

جلگے اَج لوکائی دے حق جاگے ! — اوہناں کھوہنیاں دی قسم کھا کے تے
سانجھے حق تے دھرتیاں سانجھیاں نیں — جھلّے کون اِس وار نُوں آ کے تے
"کھیت لوکاں دے" کھیتاں نے قسم کھادی — بیٹھے اَن دے ہتھاں وِچ جا کے تے

بہت پیار دا اظہار شاعری دا خاص موضوع رہیا اے۔ تے امرتا دی شاعری دی ایس موضوع نُوں وانجی نہیں۔ سگوں اوس وِچ پیار دا مضمون بڑی سوہنی طرح موجود اے۔ ایس مقام تے آ کے اوہدے شعراں وِچ اِک مٹھاس، اِک رنگینی، اِک نغمہ تے

سدھراں آشاواں دا اک ہڑ وگدا نظر آوندا اے۔ امرتا پریتم لکھیا اے:

قدماں نوں وی قدم ملے سن　　زمین نے سن لئی سوہ
پانی دے وچ گھُل ٹھنڈک　　پوناں وچ خوشبو
ون دا پچھان بھیت نہ سانبھے　　رات نہ دیندی راہ
اَج وگدی پُرے دی وا

یاں:-

پیار میرا ہو گیا یاداں دے حوالے
کنڈھیاں ناوں ٹُٹ گئے
چھوتاں ناوں رشتے مُک گئے
دل دریا وچ کانگاں آیاں
اُتھرو کھان اُچھالے

یاداں دے حوالے

یا پیار دی وار دات دا ایہہ رنگ جد جُدائی بن دی اگ تن من نوں سُٹ دی اے۔
تے موہنوں بے اختیار نکل دا اے۔

ساوں پینگھ دکنڈرے لے دے
یا نہیں تُوں ساڈے کول

وے پردیسیا!

پنجاب دے لوک ناچ وچ اُمرتا نے گدھا، سمی، جھومر تے بھنگڑا وچ مزارعے تے
مزدور دی ہمت تے جُرأت نوں ونگاریا اے تے اوہدی دُردشا تے جھات پاندیاں

اپنے حالات نوں سدھارن لئی اوہنوں ہمّت تے جُراَت توں کم لین لئی آکھیا اے :
"گدھا" وِچ لکھدی اے :

مر مر کے ہیں ہاڑی بیجی بھر بھر بوہل لگائے
کنکاں کھیت، دیاں لے گئے 'پُتّر پرائے
کنکاں کھیت دیاں

"سمّی" وِچ :

داتی پھڑ لے ہالیا مگروں لاہ دے پریت

یاں :

پراں چھنک دے ہالیا زور آور دی اَت
کھیل کھورے ہڈیاں چُن چُن کڈھیں پت

"جھومر" دا رنگ دیکھو :

اُس دی کھیتی اُس دی پَیلی جس دی گوڈی وائی

اسیں ہاں اِس دے ایہہ ہے ساڈی ایہہ دَھرتی اَج ساڈی

امرتا دیاں نظماں کنکاں دا گیت، بے ڈولایت، بھرپُور جوانی، چھلّیاں، نویں رُت، ساون دا گیت سبھ وِچ آون والے سمے لئی اِک سدھر اُمنگ تے ترنگ موجود ہے۔

مکدی گل امرتا دی شاعری اوہ شاعری اے تے ایس وِچ پیار دا ہر رنگ، تے سدھر دا ہر روپ موجود اے تے اپنی زندگی کسے دے سہارے بتیت کرن دی نہیں۔ سگوں آپنے باہو بل تے خوش گوار تے وَسدی رَسدی بنان دی پریرنا کیتی گئی اے۔

لاہور - ۲۵ دسمبر ۱۹۶۳ء شمیم چودھری

پنجابی ساہت

وَرہیاں دے وَرھے پنجابی کِرتا قِصّیاں تے کہانیاں وِچ پئی رہی۔ ایہو جیہے قِصّیاں وِچ جنھاں دے شاہ بہرام جیہے نائک جادو دے زور نال پریاں دے دیس وِچ پہنچدے کِسے جِنّ دا دِتا ہویا سُرمہ پاندے تے بھرے بھرا تے شہراں وِچ لوک اوہناں نوں دیکھ نہ سکدے۔ منتر چلدے تے سنکھاں دی گنتی وِچ سُورمے اُتّر آوندے۔ سُورمے اوہناں لئی لڑدے تے اوہناں دیاں پیاریاں پریاں اوہناں دے حوالے کر دیندے۔ قِصّے مُک جاندے۔ لوک اوہناں کہانیاں نُوں پڑھدے، حیران ہو ہو جاندے۔ اوہناں دا کوئی تجربہ وی اُس بہرام دے تجربے نال نہ رَلدا۔ سماج دا کوئی جِن اوہناں نُوں اوہو جیہا سُرمہ نہ دیندا۔ اوہناں واسطے کوئی سُورمے آن کے نہ لڑدے۔ اوہناں دیاں پیاریاں وِچھڑیاں ای مرجاندیاں۔

جدوں جاگیرداری سماج دے ساہت (ادب) نے اپنی رُوپ ریکھا بدلی۔ راجیاں مہاراجیاں اَتے دھارمک آگوواں دی تھاں نِیں مَدھ شریݨی دے پاتر (کرداروں) ساہت دے نائک (ہیرو) بنن لگے۔ اَتے پنجاب دی پری کہانی ساڈی دھرتی دیاں گلّاں کرن لگ پئی۔ سماج دے خونی دریاواں وِچ اِک سوہنی نہیں اَج وی کِتی سوہنیاں دیاں پیار بھریاں جِنداں ڈُبدیاں دکھائی دیندیاں ہن۔ سماج دے ریت تھلاں وِچ اِک پُنّوں نہیں کِتی پیار کرن والے پُنّوں تڑپدے وِسدے ہن۔ اَتے فرہاد دا تیسہ اَجے تک پہاڑ نال

آپنے جیون دا گھول کردا نظری پیندا اے ؟

پیار دی نجی تڑپ تے اوہدا آدرش واد نرول پرگٹا دے (اظہار) دے نال نال جدوں وگیانک (تحریک) حل ای لبھدا ہے۔ تدوں لکھاریاں دی قلم وچ محنتی جماعت دے سنگھرش پرتی ندھر لوکاں دا بیان ودھدا جاندا اے۔ اَتے پریت فلسفہ وددھیرے حقیقی ہو جاندا ہے۔ سماجک اَتے راجسی چیتنا دے اندولن (   ) وچ پنجابی ساہتکاراں نے اپنی ذمہ داری نوں پچھانیا اَتے ساہت وچ لوکاں دا دھیان وَدھ گیا۔

پنجابی ساہت دی بوہتی اُنتی (ترقی) بھانویں کجھ گنتی دے وَرہیاں وچ ہوئی اے۔ پر اک گل جس نے ہمیشہ ای پنجاب دے لوکاں نوں آپنے ساہت دے نیڑے رکھیا اے، اوہ ہے ساہتک بولی دا آپنے لوکاں دی روز ورتیندی بول چال نال اَت گوڑھا سمبندھ، اِس سمبندھ (تعلق) نے ساہت وچ ہمیشہ ہی دھرتی دی چھوہ قائم رکھی ہے۔ اَتے ایسے سمبندھ دا صدقہ اَج پنجاب دو حِصّیاں وچ ونڈیا ہویا دی ساہتک اُنتی دے سمبندھ وچ سانجھا ہے۔ لوک گیت دی تاں دوہاں دے سانجھے ہن۔ ساہتک ورثہ دی دوہاں دا سانجھا ہے بلکہ ساہت دی مُڈھلی اُنتی وچ ہندو سکھاں نالوں بوہتا حِصہ مسلمان ساہت کاراں دا ہے۔ اَج سیّد وارث شاہ پوربی پنجاب وچ وی اوناں ای مقبول اے جِناں پچھمی پنجاب وچ۔

دیس دی وَنڈ دا میرے اُتّے بڑا ڈُوہنگا اثر پیا۔ آپنی کوتا "وارث شاہ نُوں" میں دِلّی توں ڈیرہ دون جاندیاں رات گڈی وچ لکھی سی۔ دُکھاں دی وار تا مُکدی نہیں سی۔ چلدی گڈی دے باہرلے ہنیرے وچ میں گواچی ہوئی ساں۔ ہوا دی شاں شاں اِس طرح آوندی جویں کوئی بَولے ہَوکے، دُکھاں دی وارتا (داستان، بیتی) گا وَندا

ہوودے۔ باہر گھوردہنیرے وِچ لے لے دُکھ دُکھاں دا کراُگے ہُوئے سن۔ کتی وار دُکھ کوئی نہ ہُندے۔ صرف اِک ویرانی ہُندی تے اُس ویرانی دے بُٹّے، اِنج جاپدا جویں قبراں ہون۔ میریاں اکھاں وِچّوں اَتھرو مُکدے نہیں سَن۔ ہیر دے بول میرے بوٹھاں وِچّوں گُم گئے۔ ع

" بھلا موئے تے وِچھڑے کون میلے"

وارث شاہ کیڈا وڈّا کوی سی، اوہ ہیر دے دُکھ نُوں گا سکیا، اَج اِس دُکھ نُوں کون گائے، کیہڑا اِس قابل سی؟ اودوں صرف اِک کُڑی روئی سی، اَج لکھاں کُڑیاں پنجاب دیاں کُڑیاں، ہیر دے آپنے دیس دی کُڑیاں روندیاں نیں، اَج کیہڑا وارث شاہ ایہناں دے گیت گائے، اَج کیہڑا وارث شاہ ایہناں لئی رووے، اُسی رات میں گڈّی وِچ لکھیا:

ع : اَج آکھاں وارث شاہ نُوں، کِتوں قبراں وِچّوں بول"

اَج جِتھے لاہور دا کوی احمد راہی ڈاہڈی پیڑ وِچ قلم ڈوب کے لکھدا اے:

" دُکھ چھڈ گئے چھانواں لے گئے"

اوتھے امرتسر دا کوی "چاترک" نورجہاں نُوں یاد کر کے آکھدا ہے:

" امرتسر یا چاترک آیا درد وَنڈاں"

پنجابی ساہت کاراں نُوں مان ہے کہ اوہناں نے کدی پت، نفرت یا نراشا واد (مایوسی) نُوں آپنی قلم اُتے بھارُو نہیں ہون دِتّا۔ سگوں مُنکھ تے مُنکھ دے وِچکار پیاں رنگاں، نسلاں تے مذہباں دیاں حداں نُوں اُلنگھ کے سانجھی مُنکھتا دے گیت لکھے ہن۔

اَمرتا پریتم

رانجھن وے تیرا ناں !

پہلے لیتا مولوی ، جس رکھیا تیرا ناں
فیر رانجھن رانجھن کردی رہی، تیری کرماں والی ماں
رانجھن وے تیرا ناں
اُمڑی نے لیتا ، بابل لیتا ، لیتا پھیر بھراں
بھیناں لیتا ، بھابھیاں لیتا ، لیتا سارے گراں
رانجھن وے تیرا ناں
کِسے نُوں دوش کوئی نہ دیوے، کرے نہ کوئی منعاں
پَر تد کیوں نہیں گناہ وے رانجھیا، جد میں ہیر تیری مونہوں لاں
رانجھن وے تیرا ناں

رانجھن تیرے داناں ،
نی میرے رانجھن تیرے داناں

اُمڑی : ماں ۔ دوش ۔ الزام منعاں : منع بھراں : بھائیوں نے

کیہ ہویا جے مولوی لیندا'
لے لینّدی اَمڑی ، تے بابل دی لینّدا !
نے لَیندے ویر تے بھابھیاں دی لینّدیاں
تے بھاتویں لیندا سب گراں
پر اک ہیرے جے توں نہ لینّدی' تاں اَج کون لیندا اوہدا ناں'
صَدیاں پچھّوں دی اَج گُڑیاں
اَپنے اَپنے سجّن دا رکھ دیندیاں نیں رانجھن ناں'
نی ہیرے ! رانجھن تیرے داناں'

O

گراں ، گاؤں

ترِنجن

کھیڈ کھیڈ کے کھینوں بِیٹے کھیڈ کھیڈ کے ٹاہناں'
کھیڈ کھیڈ کے گُکن مِیٹی لبھناں تے لُک جاناں'
کھیڈن وے دن چار نی جندے پھیر نجواں دِن جَد آوے
گیٹے ٹاہناں تے گُکن مِیٹی' پھیر ترِنجن بن جاوے
جیٹھ ہاڑ نُوں کھیت بہیا ' بابل نے ہَل واہ
بھاگی بھریا میگھلا ' جِس پانی دِتّا لا '
اُچّے ٹِبّے کھڑ کھڑ اُٹّھی ' پُھلاّں جیہی کپاہ
چُنی بناتی پِنجّی وَٹّی ' پچھّی لئی بھرا '
ریجھاں والا رنگلا چرخہ' ویر دِتّا بنوا
بھرے ترِنجن بھَین ویر دی بیٹھی چرخہ ڈاہ
سُنّجھو سہیلیاں بن بن آئیاں سجرے سر گُندا
اِک ہتھ چرخہ اِک ہتھ پچھّی ' ایس ترِنجن دے چا !

میگھلا : برسات

کِسے نے پایا کورا جھگا، نِکی نِکی بُوٹی دا
کِسے نے سِر تے لِیڑا لیتا، تہبین ڈوریئے دا
اکھیں کجلا، بُلھ دنداسہ، ہتھیں مہندی لا،
بِن بِن پٹیاں بہین، بلوری گجرے ہتھ چڑھا
چِٹے پٹ دا موتیا تے ساوی ڈَنڈیاں پا
کِسے نے سِر تے پِلا کیتا، سُوہی پھلکاری دا
سِر پھلکاری ہتھ چھنکنگن، پَیریں پجیباں پا
کَنّ والیاں نک لونگ تے مَتھے دَونی پا
سہیلیاں دی سردار ہیر کوئی ڈنڈی جھکی پا
ایدھر سکھیاں اودھر سکھیاں بیٹھی پیڑھا ڈاہ
کِسے نے آندی پچھّی بھر کے جَوں تے کنک بُھنا
کھکھڑیاں دے بی بُھنائے کِسے بھٹھی تے جا
کوئی لیائی گُھنگھنیاں، کوئی کِھلاں جھولی پا،
کوئی لیائی کِھلاں چھولے، ستو کوئی بَنوا!
لگراں جیہی مُٹیار کوئی، اِک تند جیہ کھڑے پا
چھوہیو سو پُونی تے چھوہیو سُو گیت، اِک لمیاں ہیکاں دا

کورا جھگا : سادہ قمیص ہتھ چھنکنگن : ہاتھ کا زیور پجیباں : پاؤں کا زیور، پازیب

"شاوانی گھوکر چرخی دی"

وَسدا رہے میری اُمڑی دا ویہڑا جتھے پپلاں دی ٹھنڈی چھاں
سَتھ سہیلیاں دا جوڑ ترنجن میں آنگی چرخا ڈاہنہ
شاوانی گھوکر چرخی دی ،

اُچے ٹلیّوں کپاہ لیا ونیاں، ویلنے ویلیاں لا
پُونیاں وٹنی آں چھوپے پانیاں، ایس ترنجن دے چا ،
شاوانی گھوکر چرخی دی

ترنجن دے وِچ چرخا ڈاہنی آں دنگریاں دے چا ،
اَگے دتے کتدی ساں اِک اَدھ چھلّی، اَج میں کت لیا پا
شاوانی گھوکر چرخی دی ،

کدے کدے اِک بوندنکی جیہی، پَون نال رل جائے
زندگی دے اَسماناں تے پھر بدّل بن کے چھائے
دھرتیوں اُٹھی اِک بوند جیہڑی انبراں اُتے جائے
اَنبر کجے دھرت وَلہیٹے، چارے دشاں دلائے
اکھیّاں میت کے سپناں تکیا، اکھیاں اَگے آئے
بھَرے ترنجن بیٹھی توں، اِک تند پائی نہ جائے

پون : ہوا - اَنبراں : انبر، اسمان   کجّے : ڈھانپے - وَلہیٹے : اپنے گھیرے میں لے دشاں : طرفیں -

اَج کیہ ہویا اے ماتے ، سانُوں پتہ نہیوں ہاتے
چرخا کتّیا نہ جائے، پُونی کھُس کھُس نہ جاتے
ماہل ڈِگ ڈِگ جائے، تند ٹُٹ ٹُٹ جاتے
مَنکا لتھ لتھ جائے تے ترکلے دی نوک ہتھیں چُبھ چُبھ جائے
اَج کیہ ہویا اے ماتے سانوں پتہ نہیوں ہاتے ،
داغ نہیں ایہہ چن دے سینے کوئی کہندے نے چرخا کتّے
چڑھ چڑھ بہندا اِک اِک تارا جیوں اِک اِک مُڈھا لتھّے
اُچّی لمّی تند گُھڑیاں دی، جیوں کھیتاں دے گنّے
رَتّی جوار دیاں سِٹّیاں وانگوں مُڈھے وَن سوَنّے
اُسرن مُڈّھے تے اُسرن یاداں، جِس دا کنت دُریڈے
مُڈّھے کتدی دے ڈُلھ ڈُلھ پیندے اتھرو مُڈّھیاں جیڈے
پھُل اکھیاں تے اتھرو آئے تریل پھُلّاں دی بن کے ،
اَنبر تارے جاں لونگ نگینے جاں جیوں گانی دے منکے
سِپّیاں وِچ انو دِھّے موتی ہنس دور کون ما لے
اَکھیّاں وِچوں بھُر بھُر جاندے، جیوں چھلّیاں دے دانے

دُسے کدی تے آ ماہیا !

کنت: خاوند

آنگن گُڑی دے رانگلا چرخا، چرخے دی گھُمکار
ہتھ گوری دے رتّا چُوڑا، چُوڑے دی چھنکار
وے کدی تے آ ماہیا!
چھن چھن کردے چرخے دے گھنگھرو، چھن چھن چُوڑے دے بند
وَل وَل کڈھدی باہنہ گوری دی گز گز لمی تند
وے کدے تے آ ماہیا!
لاہ لاہ تُنڈھے چیرا رنگاندی، چیرے والیا آ
کت کت سُپنے اُن اُن آساں تاہنگ لئی سُولا
وے کدے تے آ ماہیا!

اُمڈ اُمڈ کے بدّل آیا، کنی کنی وَس جانا
بھریا ترِنجن ڈار کونجاں دی، سبھناں نے اُڈ جانا
کتک کونجاں پیکے دِھیاں، چار دِناں دا میلا
چڑھیا گھر آئی جوانی اُڈجان دا ویلا
سے چھوپیاں چوں سو تیو چنگی، کت لئی جیہڑی پُونی
تُنبی کتی اُنی بنائی، تے داج دی رونق دُونی
گُندجائی دیاں ناگن زُلفاں، دروان دا لئے ماتے

نہ روتی مائے سبھ دی جائی ، دیس بگانے جائے
نالے توں جد ندی بنی ، اُس شوہ ساگر ول دھانا
بچپن توں جد بنی جوانی ، اُس دیس پیا دے جانا
ساڈا چڑیاں دا چنبا وے ، بابل اساں اڈ جانا
ساڈی لمّی اڈاری وے ، بابل کیہڑے دیس جانا
تیرے محلّاں دے وِچ وِچ وے ، بابل ڈولا نہیں لنگھدا
اِک اِٹ پُٹا دیواں ، دِھیّے گھر جاہ آپنے
تیرے محلاں دے وِچ وِچ وے ، بابل چرخا کون کتّے گا۔
میریاں کتّن پوتریاں ، دِھیّے گھر جاہ آپنے
گلیاں تے ہویاں بابل بھیڑیاں ، میرا آنگن ہویا پردیس وے
رُکھ رُکھ بابل گھر آپنے ، دِھی چلی بگانے دیس
دیساں دا راجا باپ جیوے ، میری محلاں دی رانی ماں
نیلی چڑھندا میرا ویرا جیوے ، میٹوں بھابیاں دی ٹھنڈی چھاں
نت نت وگدے رہن گے پانی ، نت پتن تے میلا
بچپن نت جوانی بنسی تے نت کتن دا ویلا
پر جو پانی لنگھ پتنوں لنگھدا ، اوہ پھیر نہ اوندا بھلکے
بیڑی دا پُور ترنجن دیاں کُڑیاں پھیر نہ بیٹھن رَل کے ،

شوہ ساگر : گہرا دریا۔سمندر بھیڑیاں : تنگ آنگن : صحن نیلی : نیلی گھوڑی

ڈولی دے گیت

میں دیس پیا دے جاناں،
گھولونی مہندی، رنگاوئنی ساوُو، سُوہاتے ساوا باناں
میں دیس پیا دے جاناں،
گندونی زلفاں، پاوئنی موتی، میں ہار سنگار لگاناں
میں دیس پیا دے جاناں،
چُنی نوُں تارے، لہنگے نوُں گوٹا، ڈولی دا چا پُراناں
میں دیس پیا دے جاناں،
آؤ کہارو! پیڑو دے ڈولی، چڑیاں تاں بُگناں نے اواناں
میں دیس پیا دے جاناں،
نہ رونی مائے! نہ رو دے بابل، دھیاں دا دھن ہے بِگاناں
میں دیس پیا دے جاناں،
وسدا رہے میری اُمڑی دا ویہڑا، میں پھیر نہیں کھیڈن آناں
میں دیس پیا دے جاناں،

دھن: دولت، مال   پیڑو: تیار کرکے لاؤ   بگانا: بیگانہ

اَج گُنداياں نيں ميں مينڈھياں

اَج گنداياں نيں مَيں مينڈھياں
سُوہاتے ساوا ميرا ويس نی!
اکھّاں نے دونّويں اَج ڈُلھ پيّاں
نی ميں چلی بگانے ديس نی!

لاويں تے لاويں نی کليجے دے نال مائے
دَستيں تے دَستيں اِک بات نی
باتاں تے مُکيّاں نی، دِھياں کيوں جمّياں نی
اَج وچھوڑے والی رات نی!

رکھيں نی رکھيں ساتُوں اَج دی رات مائے
رکھے تے رکھے کئی سال نی
پنچھی نمانے اَج اُڈ چلے مائے!

سوہا: سُرخ ساوا: سبز ويس: پہراوا، لباس

سَدا وَسّن تیرے ڈال نی !

چرخے جو ڈاہنی آں میں چھوپے جو پانی آں میں
پڑیاں والے میرے کھیس نی
بِیّراں نُوں دِتّے اُچّے محل تے ماڑیاں
دھیاں نُوں دِتّا پَردیس نی !

اَج گُڈیاں نی میں مینڈھیاں
سُوہا تے ساوا میرا ویس نی !
اَکھّاں تے دونویں اَج ڈُلھ پیاں نی
میں چلی بِگانے دیس نی !

O

وَساکھی

دیس مرا پنجاب نی، ہور وَسّے کُل جہان
گبھرو میرے دیس دا بانکا چھیل جوان
ہَل پنجالی ایس دی دیوے کھیت کھلار
محنت ایس جوان دی سونا دے پیار
کھیت جو گوڈے کھیت جو بیجے تے بوہل ہِمّن لا
چیت چڑھندے رُتاں بھیریاں نویں رُت دا چا
بیلیا نویں رُت دا چا
نَدّھی دیس پنجاب دی ہیراں وِچّوں ہیر
جیوں کوئی سوہنی مرگنی جنگل بیلے چیر
پالے لگی مَجھاں دی جندڑی دیوے گھول
حرف بولدی حق دا مُونہوں دیندی توں
نویں کنک دی روٹی لاواں رُگ ملائی دا
پُوری مَھینہ دا دُدھ چُواواں شکّر دیواں پا
بیلیا شکّر دیواں پا

دیس مرا پنجاب نی ہورہ وَ تے گل جہان
گبھرُو میرے دیس دا بانکا چھیل جوان
سِر تے پچیرا رانگل کُرتا نوّاں سوا،
موڈھے چادر کھڑکدی میلا لوَے منا
رُت بسنتی اُتّوں ویلا بھری جوانی دا
سال سوہنڈا چیتر لگیا گئی وساکھی آ
بیلیا، گئی وَساکھی آ

○

پچیرا : پگڑی

ساون

بارھیں مہینیں ساون آیا، کوئل اَمبی تے بولے
پیپلاں نُوں پینگھ پئی ، وے میں جھوٹاں ہولے ہولے
پیپلاں نُوں پینگھ پئی !
نکی نکی کنی دا مینہ وَرسیندا ، مینہ وَرسیندا واری
مٹھی نین نے مینڈھیاں گُندھیاں ، سُوہی میری پھلکاری

سُچی شاہی دا کُرتا پاواں ، کُرتا اے نسواری
نوکر تیری آں، میں ساری دی ساری
نوکر تیری آں

کھٹے نوانی آں مٹھے لوانی آں وچ پھُلاں دے بُوٹے
پینگ پوانی آں، مینوں دے جا اِک دو جھوٹے
پینگ پوانی آں،

وَرسیندا : برستا   سُچی شاہی : ریشمی کپڑے کی قسم

بارھیں مہینیں ساون آیا، ایہہ ساون من بھاوے
اُچے ٹیلے بدّل چڑھیا، بدّل چڑھیا آوے

دُور کِتے کِھتیاں وِچ بہہ کے، گیت پیا کوئی گاوے
پُوناں پُرے دیاں، میری چُنّی اُڈ اُڈ جاوے
پُوناں پُرے دیاں،

○

مِلی وَنجھناں

چیتّیاں چاندی چنبے دیاں دھاراں
ہَری آ بُوٹی میرے اِنگناں ، ہو مِلی وَنجھناں
تیرا حُسناں دا بُت ، سِن پتھراں دا چیت
بیتی چاندی اے رُت ، جیویں چنگی نہ ٹیں اَت
دُکھ عشقاں دی پَت ، ہو جھیلا جی ۔ جیویں دو گلّاں نی
نالے کہنا تے نالے نالے سنگناں ، ہو مِلی وَنجھناں
اُتّوں چڑھ پیا سون ، دَگے آخراں دی پَون
بدّل ڈھین نُوں پے اَون ، تاہناں دھرت اُتّے جھون
جیویں لِشکے دی لِکن ،
ساون ماہ دیاں ندیاں توں دی ، درداں دا رُگ سنگھناں
ہو بُور بُور ٹاہنیاں ، میں مُڑ مُڑ آہنی آں
دِلاں دیاں ہانیاں ، عُمر ہیئ جانیاں ، وگدا جیوں پانیاں
ڈھلی ڈھلی جاناں ، فیر بھلکے نہ آوناں ،
جیہڑا پانی پتن توں لنگھناں ، ہو مِلی وَنجھناں

مِلی وَنجھناں : مِل جاؤ   چیت : دِل   جھون : جھکیں   لون ، کنڈا   پوٹا   حاشیہ
سنگناں : اُگناں

بھادروں چڑھیا

میرا ساون سکھنا بیت گیا
بھادروں چڑھیا ساجن آیا
ساون ماہ دے بدّل کالے، ساون دے پانی ٹھیالے
بھر گئیاں نیناں دیاں ندیاں، عُمرا رہی وہائے
نویں سال ورکھا دی رُتّے، چڑھ چڑھ کے اسماناں آئے
ساون تے بدّل وی تیرا، تکدے رہے سَن راہ
پریت میری اِکو اسی ہوئی گیت میرے اکلاپے ہوئے
گیا عشق کنّیاں چھڈ دا کے، رہیا حسن کرلا!
اِک اَدھوری پریت لگائی، اِک ادھورا گیت میں گایا
ساری عُمرا دِتّی اے پَر، تیرے لیکھے لا!
میرا ساون سکھنا بیت گیا
بھادروں چڑھیا ساجن آ!

سکھناں : خالی

داکھاں بُوریاں

وے داکھاں بُوریاں
اَتّی اَتّی داکھ تیری ، اَتّی اَتّی جان میری
رُتّاں البیلیاں ، تے پتّیاں انگوریاں!
وے داکھاں بوریاں
پتّے ہوئے دُونے دُونے ، پُھل ہوئے چَونے چَونے
ٹاہناں نیں اِکھریاں ، تے وَلّاں ہویاں دوہریاں
وے داکھاں بُوریاں
پُورے نہ اوہ قول ہوئے پُورے نہ اقرار ہوئے
پھاڑی جیہے چن دیاں ، سولاں کلاں پُوریاں
وے داکھاں بُوریاں

دُونے : دوگنے — چَونے : چار گنے — ٹاہنیاں : ٹہنیاں داکھاں : چھوٹا انگور
بُوریاں : سفید — اَتّی اَتّی : کچی — وَلّاں : بیل — سُولاں کلّاں پُوریاں : مکمل ، اچھا

پنکھیرُوا

پَوناں دے پنکھیرُوا ، اَج پنکھ میرے وَل موڑ !
میرے رِپپل ہریاں پتیاں ، میرے رُکھیّں ساوا بور
میری ٹاہنی نِکّا آہلنا ، میرا ساون نِکّا پھُوہر
اَج رُتّاں چڑھیاں رنگینیاں ، تے باگیں چڑھیا لوہڑ
پَوناں دے پنکھیرُوا ، اَج پنکھ میرے وَل موڑ
پَت جَھڑے جھڑجان گے ، رُکھیں پے جاتے کھوڑ
لگریں پے جان کھلّیاں ، ٹاہنی تُوں مچکوڑ !
کتّیں رِچھنجے عمر دی بھُنگا ہو جائے بوہڑ!
پَوناں دے پنکھیرُوا!
اَج پنکھ میرے وَل موڑ

لگریں ، : نرم شاخ بھُنگا : بھُربھُرا مچکوڑ : موچ

دو اَتّھرُو

دو اَتّھرُو وَگ پیئے وے

دو اَتّھرُو تیریاں اکھیّاں وِچ، دو اَتّھرُو میریاں اکھیّاں وِچ
گئی صبح گئی ، شام گئی ، ہُن دیوے جگ پیئے وے

دو اَتّھرُو وَگ پیئے وے

تیرے اَتّھرواں دی سَوہنہ تینوں، میرے اَتّھرواں دی سَوہنہ میٔنوں
تُوں یاد کریں ، میں یاد کراں ، اَنگیارے مَگھ پیئے وے !

دو اَتّھرُو وَگ پیئے وے

لکھ اَتّھرُو تُوں وی روکے وے، لکھ اَتّھرُو میں وی روکے وے
تیرے مُنھ تے ، میرے مُنھ تے ہُن دِسّن لگ پیئے وے

دو اَتّھرُو وَگ پیئے وے

○

اَتّھرُو : آنسو   سَوہنہ : قسم، سوگند

لہر البیلی ہو،

پتھراں دے نال کھیڈے کرے اٹھکیلی ہو!
لہر البیلی ہو
گاوے بھاگ کوئی گاوے اَساوری
نین تاں دیوانے ہوئے پریت ہوئی باوری
پحن دی سہیلی ہو
لہر البیلی ہو
چاندی دا رنگ۔ ایہدا سونے دا رنگ ہو
لہراں دے نال لہر کھیڈے نسنگ ہو
چندن دی گیلی ہو
لَہر البیلی ہو،
سَون سُرمئی اَج گھٹا گھنگھور ہو
پُروا ہے پَون اَج کنیاں دا زور ہو!
دُور میرا بیلی ہو
لہر البیلی ہو،

نسنگ: بے جھجک، بے خوف۔ بھاگ، اساوری: راگ کی قسمیں۔ پُروا: مشرق کی پون، ہوا۔

خوشیا جیوڑا

اَج خوشیا جیوڑا مہاڑا اوۓ
تکیّانی تکیّا ڈھولنے دا مُنہ
خوشی نہ پچدی ہاڑا اوۓ
بوَہ وے بوَہ ڈھولا گل کوئی کوَہ ڈھولا
گگے نہ ایہہ نیَن ڈھولا چھُٹّے نہ ایہہ پوَہ ڈھولا
رتّا چھوڑ جانے دا کھڑا اوۓ
ڈاڈھا ایں چھند ڈھولا بوَہ رتی بند ڈھولا
لوکی دے الُانبھے وَڈّے نکّی مہاڑی جند ڈھولا
ایہناں عشقاں دا گھالنا گاہڑا اوۓ
انہاں نوُں بوُہ ڈھولا نکّی نکّی پھُور ڈھولا
دَسّنا ایں دُور ڈھولا مُڑ آویں ضرور ڈھولا
ایس جند دا دیواں گی بھاڑا اوۓ
تکیّانی تکیّا ڈھولنے دا مُنّہ خوشی نہ پچدی ہاڑا اوۓ
اَج خوشیا جیوڑا مہاڑا اوۓ !

مہاڑا : ہمارا ڈھولا : محبوب، خاوند پچدی : ہضم ہوتی - کوَہ : کہہ
رتّی رتّا : ذرا، کچھ چھند : لاڈلا پھُور : پھوار

اِک گیت

کاہنوں اکھیاں پرتایاں وے ہو
جیہڑی رُتے اکھیاں لگیاں
پھر اوہیو رُتاں آیاں وے ہو،
کاہنوں اکھیاں پرتایاں وے ہو

ڈھولا وے رُتاں کہیاں نیں آیاں
ہوٹھاں تے سکڑی بیراں نوں بیایاں
سُکیّاں سَوناں دا مُنہ وکھن،
بدلیاں ترہایاں وے ہو،

ڈھولا وے واواں کہیاں نیں آیاں
عشقاں تے گُنگاں نوں اوڑاں لگیاں

سِکڑی: پپڑی۔ نکلی بیایاں: بکریں واواں: ہوائیں مُسکیاں سوناں: خشک ساون، بغیر بارش کے ساون
تریڑاں: چیر، شگاف پرتایاں: پھولیں اوڑ: خشک سالی، بارش نہ ہونا۔ چھایاں: سیاہ دھبے۔

دَھرتی دے مُنہ تے تریڑاں نے پئیاں
حُسناں نُوں پے گئیاں چھایاں دے ہو

ڈھولا دے بدّل کھیپ لِشکدا
بِھر کنک دی ، فضل عشق دا
جِھراں تے فضلاں نے مُنہ اَج موڑے
بُھکھّاں دُون سوایاں دے ہو ،
کاہنوں اکھیّاں پرتایاں دے ہو ،

○

یاداں دے حوالے

پیار میرا ہو گیا یاداں دے حوالے
کنڈیاں نالوں ٹُٹ گئے ناتے
چپّوآں نالوں رِشتے مُک گئے
دِل دریا وِچ کانگاں آئیاں
اَتھرُو کھان اُچھالے
یاداں دے حوالے

ہر سوہنی دیاں قدماں اَگے
اَجے وِی اِک جھناں پئی وگ دی
ہر سسّی دیاں پَیراں ہیٹھاں
اجے وی تڑفن چھالے
یاداں دے حوالے

ایہہ دُنیا دی تیرے لیکھ

اوہ دُنیا وی تیرے لیکھ
دونویں دُنیادار چھڈ دے
پیار کرن والے
یاداں دے حوالے

جو برہا اساں منگ کے لیتی
جو برہا ساڈوں سجناں نے دیتی
اوس برہا دے گھُپ ہنیرے
کیوں کوئی دیوا بالے
یاداں دے حوالے

○

برہا: لگن، عشق　　دیتی: دی

پُرے دی وا

اَج وَگدی پُرے دی وا
دو اَکھیاں دی نیندر وِچ توں سُپنا بن کے آ

ہُنے ہیں خوشیاں دا مُنہ تکیا، ہُنے تاں ہیئ آں ویلے
ہُنے تاں چَن اَسمانے چڑھیا، ہُنے تاں بدّل نیلے!
ہُنے ذِکر سی تیرے مِلن دا ، ہُنے وَچھوڑے دا!
اَج وگدی پُرے دی وا

قدماں نوں دو قدم مِلے سَن، زِمیں نے سُن لئی سو
پانی دے وِچ گھُل گئی ٹھنڈک، پَوناں وِچ خوشبو
دِن دا چانن بھیت نہ سانبھے رات نہ دیندی راہ
اَج وَگدی پُرے دی وا

پُرے، پُرا : مشرق

اَج میرے دو قدماں نالوں، قدم چُھنک گئے تیرے
ہتھ مرے اَج وِتھّاں ناپن، اکھیّاں ٹوہن ہنیرے
زمیں توں لے کے اَنبراں تیکر، گھٹاں کالیاں شاہ!
اَج وَگدی پُرے دی وا!

اَج پیا میری جِند توں کھوہے، دو اکھیّاں دا پانی،
مِیٹھے ہوئے میرے دو ہوٹھاں دی، اِک مجبُور کہانی
سمے دیاں قبراں نے سانبھی، سماں جگا دے گا
اَج وَگدی پُرے دی وا!

○

جندرے

آنی میریئے جندرے
اَجے وی اوہو سُپنے تیرے، اکھیاں وِچ لٹکدے

پَوناں وِچ سُگندھاں اُنّدی   جھمنیاں چوں اتھرو چُن دی
شاہ راتاں دی میڈھی وِچ   کوئی لکھاں تارے گندے

پر سَرگھی دا رنگ گھسمیلا   ترکالاں دا بول کسیلا
حُسناں دا مُنہ پے گیا مَیلا   اکھیاں نوں پیا مُندے

نہ ہٹدی نہ جھنجی چھوہی   نہ تیری نہ میری ہوئی
پر عشقاں دی کوری گَنّی   پینیدی جاندی اندے

تیل بناں جگدے نہ دیوے   جندوں باجھ کویں کوئی جیوے

سُگندھاں: خوشبوآں   مُندے' مُوندے: بندکرے۔ کسیلا: کڑوا

سورج کولوں منگ کے چانن   چن چمکدے ہُندے

تیریاں بیراں نوں راہ لبھّے   میریاں بیراں نوں راہ لبھے
آکھ سمیں نوں اِس کنڈیالی   دھرتی دا مُنہ رندے،
آنی میریئے جندے!

○

وَچن

مُشکلاں دے چیراں نال لکیراں ہتھاں دا وَچن
میری عمرِ توں وی لمّی اے، میری وفا دی لکیر،

تُسیں روز پُچھدے او، میری وفا دی عمر،
بھرتری دا اَمر پھل، کُجھ کہن دا محتاج ہے؟
ایشر نُوں عادت نہ پاؤ بولن دی
اُجے تاں لوک کنّاں نُوں سُنن دی جاچ نہیں آئی
لفظاں دی دولت بِناں دی وفا ہے امیر

میرے سواس تاں مہمان نیں میرے جسم دے
جاسکدے نیں کدے وی
پَرمٹ نہیں سکدا کدے تیری میری پریت دا
تَمیاں دی ریکھ تے جو پے مُچکّا ہے تیر

وَچن: قول، وعدہ ایشر: خدا سواس: سانس

ہیر کسے لیلیٰ دی نقل نہیں ناں مجنوں کسے رانجھے دی ریس
عشق کدے تاریخ نوں دُہراندا نہیں' ایہدا ہر صفحہ ہُندا اے بے نظیر
تلیاں نوں چھیک رہے نیں'
پوٹیاں نوں وِنھ رہے نیں' مُشکلاں دے تیر
پَر وِنھیاں تلیاں دے کنڈھے
آس اِک انگڑائی لے رہی اے

کِسے ارغوانی شوہ دی قسم
جھناں دیاں لہراں نہیں میری اخیر
مُشکلاں دے چیراں نال لکیراں ہتھاں دا وِچن
میری عُمر توں وی لمّی اے میری وفا دی لکیر'

O

پناہ

تیرے پیار دی پناہ
اُوجاں دے قصے بہت لمبے ہن
کھاسکیں تے کھالویں میرا وساہ
تیرے پیار دی پناہ

جھناواں نوں اِک عادت ہے ڈوب دین دی
اَج اکھ آپنے پیار نوں
بَن سکے تاں بن جائے میرا ملاح
تیرے پیار دی پناہ

پیار دے اِتہاس وِچوں اِک ورقا دے تیں
ورقا تے شاید بہت وڈا اے
جیون جوگا حرف اِک دیاں گی واہ

اُوجاں : نامرادیاں اتہاس : تاریخ ، سوانح

تیرے پیار دی پناہ !

سبھے اقرار لوکاں ورت چھڈّے ہن
گھسے ہوے اقراراں نُوں چھڈ
رہن دے خاموش ہی میری وفا!
تیرے پیار دی پناہ!

وفا آں دی درگاہ وِچ ہے سُرخرو محبّت
اِس نُوں تیری رکھ کے امانت
میں سبھے قصُور لیتے جھولی وِچ پا
تیرے پیار دی پناہ!

O

دیہیوں

چڑھدے ڈھلدے دیہیوں وے
میرے ہڑھدے جاندے سال

بھر بھر لتھدے لتھ لتھ بھر دے
پانی شوہ دریاں دے،
کنڈھیاں نوں دی کھور کھور کے کھڑدے نال
ہنڈن دیہیوں تے رات وے ہنڈن تیے ترے کال
ہنڈدے پیچھدے جان دے میرے سواس اِنہاں دے نال
ایہہ سواساں دے گیڑ ہُن گیڑنے ہوے محال
اَج آکھاں اپنے پیار نوں اِک وَیری درس دکھال
نِت ترکالاں سَونڈیاں، کسے اُوشا دے نُور نوں
گھُٹ کلیجے نال

ترکالاں: شام، واحد ترکال سرگھی: سویر، علی الصبح - دیہیوں، دن، ایام۔ ترے کال: ماضی، حال، مستقبل (تینوں زمانے)

سُتیاں اُٹھن سرگھیاں کتاں تیکن لال
کیہ سورج کیہ چند دے، کیہ دیہیوں کیہ رَین
کیہ سُتّے کیہ جاگدے کیہ کوتی دے نین!

اَدن سویراں جان سویراں آندیاں جاندیاں ہین
پر سویراں کیہ کہن دے اَج نصیب ہی عشق دے
سُتّے پے جد ہین.

موڑ دیاں ہیں اَتھراں ہنجوں دیاں ہوڑ
عشق نُوں پالن واسطے مینوں ایہناں دی نہ لوڑ
مِٹّی کھُر دی کھُرن دے عشق نہ کھُرے رِوال
چڑھدے ڈھلدے دیہیوں دے
میرے ہڑھدے جاندے سال؛

○

دیہیوں: دن اَتھراں: آنسو ہوڑ: روکن، منع کرنا رَین: رات رِوال: رائی بھر، ذرہ بھر

دُور پیا کوئی گاوے

دُور پیا کوئی گاوے
سانبھے سکرے پیاراں وِچّوں، یاد پیا کوئی آوے

نِسّل سُتّے پے ہنیرے
سُنگڑ مُچکیاں سوچاں اندر کوئی پَیر پسراوے !

تکیاں سی بھرپُور بہاراں گھور پَت جھڑاں تکّیاں
پھیردو میل سُہاوے

اُس دا مُنہ سگویں دا سگواں، میرا مُنّہ اوہو دا اوہو
عُمر دے کئی پرتاوے

پَر اَجے نہ چانن کوُلے ہوئے، اَجے نہ گوُلے ہوئے ہنیرے
اَجے نہ موسم ساوے

گھور: شدید
ساوے: ہرے، سرسبز

اجے نہ جاگ ہوئی سرخرو اَجے نیند ان اُتے پہرے
کِس ویلے کوئی آوے ،

کنکاں دی ایہہ مُٹھ بھیڑتے ، سونے دی ایہہ جنگی وَردی
بدلاں واکر چھاوے

سب کاسے تے حاوی ہوگئی جیویں بلّوریں پانیاں اُتّے
کاہی جمدی جاوے

اَجے سماجی سکّے کھوٹے ، اجے اُلارو وَٹّے اِس دے
کوئی کیکن پیار تُلاوے ،
دُور پیا کوئی گاوے ،

○

پنجاب
دے
لوک ناچ

پنجاب دے لوک ناچ جس نے تال وچ نچّے جاندے نیں اوہناں ای
سُراں وچ میں ایہہ نویں گیت لکھے نیں۔ پنجاب دے لوک گیت پیار
دے سپتک اُتے گھمّدے ہوئے وی ہمیشہ دی آرتھک تے راج نیتک
وِشا بیان کردے آئے نیں۔ میرے ایہناں گیتاں وچ اَج دے مزدوُر
تے کسان دی جدوجہد دا ورنن ہے۔

(امرتا)

سپتک: مرکز، محور آرتھک: اقتصادی، معاشرتی. راج نیتک: سیاسی وِشا: حالت، کیفیت
ورنن: اظہار بیان

گِدّھا

پنجاب دا مشہور ناچ ہے۔ مٹیاراں چُٹکی تے تالی
وَجا کے شروع کر دیاں ہیں فیر اِک گول گھیرے وِچ اِک
دوسری دے ہتھاں نال ہتھ مار کے تالی وَجاندیاں گھمدیاں
تے گیتاں دے بول بولدیاں نیں ۔

مَر مَر کے میں ہاڑی بیجی بھر بھر بوہل لگائے
کنکاں کھیت دیاں، لے گئے پُتّر پرائے
کنکاں کھیت دیاں

بَڈ میرے پالے وِچ نیلے لوواں دے وِچ کالے
اِک جَو بُرکی بیھڑ کے تکّی، ہتھّاں دے وِچ کالے
اِلاّں وانگ جھپٹّا مارن اُچّیاں محلّاں والے
گلاّں پیار دیاں کریں نہ سجناں حالے
گلاّں پیار دیاں

ایہہ دھرتی میں گوڈی بیجی ایہہ دھرتی میں واہی
بُرکی کنکاں دی اساں نہ دندیں لائی !
بُرکی کنکاں دی

ہار ہٹ کے کھیت جو بیجے بیج بیج کے ہاری
مَیلی تے گھسیلی ہوگئی سُوہی میری پُھلکاری
پا کے دھوآں، دھوکے پاواں گُرڈتا ایہہ نسواری
عمُر ابیت گئی ایہہ ساری دی ساری
عمُرا بیت گئی

O

وچکالے : درمیان ، ہاتھوں میں عمراعمر

سَمّی

چانݨیاں راتاں وچ پنڈاں دیاں کُڑیاں رل کے ایہہ ناچ نچدیاں نیں۔ ایس ناچ وچ ڈھولک نہیں وجدی۔ پیراں دی دھمک تے ہتھاں دا گِدھا رتاں دا کم دیندا اے۔

میں تیری سمّی — بچھڑے ہالی جوترا — ہو میرے ڈھولا
میں تیری سمّی — سونا جمدے کھیت — ہو ڈھولا
میں تیری سمّی — داتی بچھڑے ہالیا — ہو میرے ڈھولا
میں تیری سمّی — نگروں لاوے پریت — ہو ڈھولا

میں تیری سمّی — سُنجے راہ اُگ مھوکے — ہو میرے ڈھولا
میں تیری سمّی — اُتوں لاہ دے چھٹ — ہو ڈھولا
میں تیری سمّی — تیرا ہو گیا جوبنا — ہو میرے ڈھولا
میں تیری سمّی — تیری ہو گئی وَٹ — ہو ڈھولا

داتی: درانتی۔ ہالیا: اے ہل چلاؤن والے۔ پریت: جن بھوت مُراد زمیندار۔ مھوکے: کھلے آسمان

میں تیری سَتّی براتھیہ چھنک دے ہالیا ہو میرے ہالیا
میں تیری سَتّی زور آوردی اَت ہو ڈھولا
میں تیری سَتّی کھنّبل کھودے ہڈّیاں ہو میرے ہالیا
میں تیری سَتّی چُن چُن کڈھیں پَت ہو ڈھولا

میں تیری سَتّی جیو جوانیاں مانیں ہو میرے ڈھولا
میں تیری سَتّی دیئی آں اِک واج ہو ڈھولا
میں تیری سَتّی پَیلی دی پَت رکھ لے ہو میرے ڈھولا
میں تیری سَتّی رکھ کھیتاں دی لاج ہو ڈھولا

○

کھنّبل : خود رو گھاس پَت ، چھّے مراد زمیں مار ، کے بیوی بچے

جھُمّر

صانڈل بار دا مشہور ناچ ہے جو چن دی چانّنی وِچ یاں بلدیاں مشالاں دی روشنی وِچ نچیا جاندا اے۔ ایہہ ناچ استریاں مرداں کے نچدے نیں، ایس ناچ وِچ ڈھول بڑے زوراں دا وجدا اے۔ کئی وار ایہہ ناچ صرف مرد نچدے نیں تے نچن والے بھجری اکھاندے نیں ۔

اِستریاں : میں جو تینوں آکھیا، کھیتاں دے وِچ آ بھلا !
میں گوڈاں گی بیلیاں توں کیا رے کڈ دا جا بھلا

مَرد : میں جو تینوں آکھیا کھیتاں دے وِچ آ بھلا !
کنک جو بیجاں میں کُرٹے توں پانی دیندی جا بھلا

اِستریاں : راکھی رکھ رکھ میں موئی۔ تے ہٹ لئے توں کھو بھلا
بھر بھر بورِل جو لئے اُتوں پے گئے چور بھلا

مَرد : بھنّاں بھُکھے محل نُوں، چور نُوں رکھاں تھاں بھلا
میں دھرتی دا لال نی۔ دھرتی میری ماں بھلا

اِستریاں : نویں کنک جو گتھ لواں میں پیڑا کھن دا بھلا
میرا جوبن ہاکاں ماردا میرے ویہڑے دے وِچ آ بھلا

مرد : توں انباں دا بُور نی توں سرہیوں دا پھُل بھلا
تیرا جوبن چڑھیا چندنی، میں کیکن تاراں گل بھلا
راستری : میرے ہتھیں مہندی رانگلی، میری چوڑے والی بانہہ بھلا
میں تیری وے رانجھناں میں ہور کسے دی نانہہ بھلا
(جھُمر دی لَے تیز ہو جاندی اے)
چینا اِنج چھڑیندا ہو
موہلا اِنج مرینداہو
کھیت جو گوڈے کھیت جو بیجے لے بوہل ہُن لا،
چیت چڑھندے رُتاں پھردیاں نویں رُت دا چا
چینا اِنج چھڑیندا ہو
موہلا اِنج مریندا ہو
سپیاں ورگے بیج جو پاراں موتیاں ورگے ولنے
اکو مُٹھ کساناں دی اَج موڑ دینے جُڑ ولنے
چینا اِنج چھڑیندا ہو
موہلا اِنج مریندا ہو
اُس دی کھیتی اُس دی پَیلی جس دی گوڈی واڈھی
اسی ہاں اِس دے ایہہ ساڈی ایہہ دھرتی اَج ساڈی

جُڑ ولنے : جھانے

چینا اِنج چھڑیندا ہو
موہلا اِنج مریندا ہو
ہاڑی وی اَج ساڈی ہوگئی، ساڈی ہوگئی ساوُنی
دَھرتی بدلے گی اَج پاسا، بدل دیاں گے ہونی
چینا اِنج چھڑیندا ہو
موہلا اِنج مریندا ہو

بھنگڑا

بیجائی دی کرڑی محنت توں بعد پکیاں ہویاں فصلاں نوں ویکھ کے وساکھ دے سُہانے موسم وِچ اُس دی پہلی شام نوں ایہہ ناچ نچیا جاندا اے، پنجاب ہلاں تے ہڑیاں دا دیس اے، بھنگڑا اس دے ہالیاں دا ناچ اے ٭

ڈُگ ڈگ ڈگا ڈگ
تیرے کناں نُوں گھڑاؤں بالے، ڈُگ ڈُگی پئی وَجدی
اَسیں ہو گئے کھیتیاں والے، ڈُگ ڈُگی پئی وَجدی

سُچّے پٹ دا پوالے تانا ـــــ ڈُگ ڈُگی پئی وَجدی
میرے سِٹّیاں نُوں پے گیا دانا ڈُوگ ڈُگی پئی وَجدی

میری کنک کھیت پچوں بولی ڈُگ ڈُگی پئی وَجدی
تیری بھر دؤں رزق نال جھولی ڈُگ ڈُگی پئی وَجدی

نی میں چھولیاں نوں داتی لائوں ڈُگ ڈگی پئی وَجلی
پکّی اِٹ دا محل پوادئوں ڈُگ ڈگی پئی وَجدی

تیرے کنّاں نوں گھڑادوں بالے ڈُگ ڈگی پئی وَجدی
اَسیں ہوگئے زمیناں والے ڈُگ ڈگی پئی وَجدی

وے پردیسیا

پُورب نے کُجھ لُبھیّا کیہڑے اَمبر۔ پھول
جیوں ہتھ کٹورا دُودھ دا وِچ کیسر دِتّا گھول

چانن رِپّی رات وے ست سُگندھاں ڈوہل
امبر فصلاں پکیّاں تاریاں لاتے بوہل

آساں کتّن بیٹھیاں تند، سُبک تے سوہل
بھر بھر چھجّے پُین وے ریشم اَٹّی جھول

اَڈپی کس نے جِندڑی چارے کنّیاں کھول
بدلاں بھرلئی اَکھ وے پوناں بھرلئی جھول

پنچھی ٹولے پراں نوں ٹاہنیاں گئیاں ڈول
لے وے گھنب وِکندڑے یارَیہہ پَچھے ساڈے کول!

وے پردیسیا،

ڈوہل: خرمن، ڈھیر۔ اڈپی: نثار کی، قربان کی۔ ٹولے: تلاش کرے، ڈھونڈے۔ جھول: جھولی۔
وکنڈڑے: بکتے، فروخت ہوتے۔

جان والے

محبّت کوئی عادت تاں نہیں، جے نویں پے سکدی اے
کیہ کہہ سکدی آں ایس توں سِوا
جان والے اِنج نہ جا!

"توں میرے جیون دی لوڑ ایں"
ایہہ اک اَنّ کھان جِنّی سچائی اے
پر ایہہ گل میں آکھاں تے پھیر توں منیں گا اس نوں؟
اِتنی وَڈّی سچائی نوں، چار حرفاں دی غلام نہ بنا
جان والے اِنج نہ جا!

"میں تینوں پیار کردی ہاں"
کیہہ تیرا وشواش منگدا اے
میرے ایہناں لفظاں دا سہارا؟
وِشواس دی تلّی تے اُسّر دی لکیر

جیون: زندگی   لوڑ: ضرورت   وشواس: یقین، بھروسہ، اعتماد   اُسر دی: اُبھرتی

کیوں تھاں تھاں توں اِنج ٹُٹ دہے کنارا؟
محبّت اِک موسم نہیں جو آکے گذر جاتے گا،
جان والے اِنج نہ جا!

میری ٹُٹ دہی آواز
کیوں ہے تیری مہر میری مِنّت دی محتاج
وفانوں کیہ اَج واسطہ پاپا پوے گا؟
شاید "مشکل" اِی ملدا اے وفا داصِلہ؟
کتنے اَرغوانی سال ہیں اَنجانیاں ہنگال سٹّے۔

کر دِتے نیں سیاہ ارمان اُنہاں دے
تیرے تے مینوں نہیں کوئی گلہ
میری وفا پَر ہُسن تیری پناہ
میرے آون والے، اِنج نہ جا!

چھلّیاں

چھلّیاں سُوت کتدیاں بیّاں ، پَینڈا پیا کھلار
نویں فصل دے قد نوں ، آوندا پیا نکھار

گلّی سُوتر کتدی ، پاتے سُنہری تند
پتّر چڑھیاں لالیاں ، پوناں وِچ سُگندھ
نویں فصل دی بالڑی اَج ہوئی مُٹیار
چھلّیاں سُوت کتدیاں بیّاں پَینڈا پیا کھلار

زر خرید جورُو دے واکر فصلاں دی اِک کہانی!
منڈیاں دے وِچ وِکدی رہی اے کنکاں دی بھرپُور جوانی
اِس دی ناری رُوح اَج وِکنوں کردی اے اِنکار
چھلّیاں سُوت کتدیاں بیّاں پَینڈا پیا کھلار!

سُگندھ : خوشبو مُٹیار : جوان واکر : وانگ، طرح پوناں : ہواواں میں

اَگّ اَگّ ہنی تے وِک وِک ہاری کنک ہوئی اَنکاری
اَج کھلوتی سُکھڑ ہوکے چھلیّاں وِچلی ناری
جو اصلی وارث عشق دا اَج اُس نُوں ہے پُکار
چھلیّاں سُوت کتدیاں پیاں، پَیندا پیا کھلار

زور زبردی اُتے زراں دی اَج نہ بندی باندی
جو سچّا عاشق کِرت دا اَج اُس نُوں پتی بُلاندی
نویں رُت دا "دَرج" ونگارے مُکھاں نُوں اِس وار
چھلیّاں سُوت کتدیاں پیّاں پَیندا پیا کھلار

اوئے سبھناں حقّاں والیا تیرے حق ماردے داج
اَج تیریاں ہویاں دولتاں تینوں لگیّاں دی اَج لاج
اَج رونق تیرے کھیت دی تیرے وہڑے داشنگار
چھلیّاں سُوت کتدیاں پیّاں، پَیندا پیا کھلار

سُکھڑ : سُگھی   کِرت : تصنیف کرنے والے، بنانے والے۔

نویں رُت

ڈُور پیا کوئی گاوے
دُھوئیں نال دُھوانکھی دھرتی کوُلے چانن دا اِک پوچا !
کون پیا کوئی گاوے ڈُور پیا کوئی گاوے

نویں سیاڑاں پاواں
باہنہ ترا پڑا کھنگر ہڈّیاں پر میرے ہتھّاں دی ریکھا
کون بدلدا جاوے ڈُور پیا کوئی گاوے

جھکیا جھکیا چَن جاپدا اُڈیا اُڈیا سورج
دِس ہُمندے تے نیل گگن نوں
دھرتی گل نال لاوے ڈُور پیا کوئی گاوے

نویں دھان نوں ویکھاں رِیپڑی جمّے ہوٹھ نال جیون

سیاڑاں: ہل سے زمین پر لکیریں ڈالنا ترا پڑا: سخت نیل گگن: نیلے آسمان پر کوُلے:
کولا، نرم۔ ریکھا: ہاتھ کی لکیریں کھِنگر: پتھر جیسی اجلی اینٹ

مُنہ مُنہ بھریاں میگھاں وِچّوں
ڈِیک پیا کوئی لاوے　　دُور پیا کوئی گاوے

پَتّراں وِچّوں چانن چھَندا　　سِٹّیاں وِچوں سُگندھاں
نویں بُور دی واچھڑ پلیندی
مُنہ بھر بھجدا جاوے　　دُور پیا کوئی گاوے

سحّر سُوتے ٹاہنڈیاں وِچّوں　　اِک واشنا اُٹھّے
رِلبّے ہوئے گُھلّبے چوں نکھے　　میرے اندر بھردی جاوے
دُور پیا کوئی گاوے!

میگھاں : بادل　چھندا : چھنتا　واچھڑ : بوچھاڑ　رِلبے : لپیے ہوے

حق

کِیتے زار نے زمیں دے کئی ٹوٹے بنّھے لکھ دعوے حد بندیاں دے
اُڈّے خواب نے اکھّاں وِچ آن سُتّے دوہاں سبھیتاں دُور وسیندیاں دے
اکھّاں جھومیاں پَت جیون جھُوم رہے نیں رُکھ ٹاہنیاں بُور گوندیاں دے
تیرے ساہ چوں مہک دا گھُٹ بھریا پوناں بِھجیاں نال مُشکھندیاں دے

سَتّے رنگ اَسمان نیں ڈوہل دِتّے، مَتّھے کُل لوکائی دے سوہن وَتّے
کیہڑے گگن توں رحمتاں وَسیّاں نیں ساری بھوں نے رَج کے بھرے چھٹّے
چنّاں سُورجاں آن کے رَلے جادُو ساڈے ایس بنّھے سالڑے اوس بنّھے
جند جند دے وِچ سمائی آکے، ٹوٹے زمیں دے گلاں نُوں لگ رُنّے

رُتّی زمیں تے رَتّا اے لوک سارا تنداں اِنجّناں جان تروڑیاں دے
لہُو ویٹنے زار نہ پھیر اُٹّھن، جنہاں دھرتیاں توڑ وچھوڑیاں دے

زار: زار روس، روس کا بادشاہ سبھیتھاں: تہذیبیں پَت: پتے سنگھدیاں: خوشبو بکھیر
لاماں: لڑائیاں گگن۔ آسمان۔ بنّھے۔ بنھ، حد، دیوار

انگ زمین دے پیٹھیاں وانگ ٹُکّے جنداں چھلیاں وانگ مروڑیاں دے
ایہناں نت دے زاراں نے لکھ واری، لاماں چھیڑیاں کھونیاں روہڑیاں دے

جاگے اَج لوکائی دے حق جاگے اوہناں کھوہنیاں دی سَونہہ کھا کے تے
ساڈے حق تے دھرتیاں سانجھیاں نیں" جھنڈے گڈن ایس وار توں آکے تے
"کھیت لوکاں دے" کھیتاں نیں قسم کھادی سِٹّے اَنّ دے ہتھاں وِچ چاکے تے
رنداں آن دفا دے قول دِتّے، سانجھی پَون دا جام اُٹھا کے تے

کھوہنیاں: کھسی ہوئی اَن: اناج سِٹّے: خوشے پَون: ہوا

بے ڈولا بُت

جِس نے اَج ہُمارا مَنگیا ، اِک مُنکھ دا مُنہ،
باقی سِر توُں پیراں تیکر دینت ہو یا پَردھان

دونویں اکھّیں پشو بِرتیاں مَتھے دے وِچ دانو
پیریں بَدّھے لکھ دریدے ہتھیں لکھ حیوان

کالیاں جِیبھاں رگاں نیلیاں ہَوس ہوئی بلوان
ہوٹھاں اُتّے وحشت جمّی ہِردے وِچ مَسان

جس دا جِن جروانا ہویا کھنڈر پیا کھلارے
وَسدے ویہڑے قبراں کردا قبراں نوُں وِردان

ساہت سیتھا سُونج کلانوں پادے دے نال بدھا
پیار پری اَج بندی کیتا ، آپ ہویا دربان

منکھ : انسان ویٖنت : جن، بھوت پریت دانو : عقل۔ دانائی۔ بلوان : طاقت ور مسان : شمشان
ساہت : ادیب سونج کلا : بندی : غلام ور : وعدہ

جس دے دونویں ہتھ دھاڑوی ہتھوں بُرکیاں کھوہن
تے نویں فصل دی واشنا ڈیکیں پیندے جان

سَجّر سُوہے ساوُ پاڑن چیرے دین مُرنڈ
ٹاہنیاں نالوں پتّر جھانگن جُھجّیں جُھکھ دَرتان

نویں لام دا دین ڈراوا بول جہدے ہتیارے!
جس دی بھٹھی اگاں اُگلے لوہا چڑھیا سان

ویہڑیاں وِچّوں رونق ہُونجّن ہوٹھوں توڑن ہاسے
پٹّیاں اُتوں اکھّر پُونجھن جنگاں دے اعلان

سہمیاں جنداں سہمیاں ماواں گلاں نُوں لائے پُت
جگ دے غلط نظام دا کیہا بے ڈولا بُت

جُھجّیں: جُھچّے، چھاج واشنا: خوشبو اگاں: اگ پٹّیاں: پٹّی، تختی لکھنے والی اکھر: لفظ

اِقراراں والی راتؔ

تَوِلاں بھری سویر ہے میری
رات میری اقراراں والی
کیں ہاں واج میری دھرتی دی ایہہ دھرتی دی بات
میری اقراراں والی رات

ہر بِیّتر دی جھک اندر دل جھک میرے پِتّراں دی آوے
ہر بِسّٹے دیاں اَکھّاں وِچّوں میرے انگ پانّدے نیں جھات
میری اقراراں والی رات!

وَرھیاں بَدّھی جوری بیجے ورھیاں بَدھّی جوری رِہکے
بوہت ہوگیا ہونہیں سکدا میرے اَن دا گھات
میری اقراراں والی رات

واج : آواز گھات : قتل جوری : زبردستی۔ رِہکے : ہاکے اَن : اناج

اکھیاں وچوں اتھرو چھنڈے ہوٹھاں ناوں منّت جھاڑی
آپے دارو، آپے درمل، آپے پچھی وات
میری اقراراں والی رات

ہس پئی میری ہاڑی سوتی ہس پئے میرے سال ہینے
ہسیاں لوواں ہسّے پالے ہس پئی برسات
میری اقراراں والی رات!

ایہہ دھرتی ہیں آپے گوڈی ایہہ کنکاں میں آپے چھنڈیاں
ایہہ روٹی اج میری ہوتی میرا ہوگیا "بھات"
میری اقراراں والی رات!

ایہہ دھرتی اج لوکاں جوگی، ایہہ لوکی اج دھرتی جوگے
بھر کے چاڑھ ہانڈیاں گڑیے، بھر کے گنھ پرات!
میری اقراراں والی رات!

بھر کے گنھ پرات: پرات میں ڈھیر سا آٹا گوندھ۔ دارو: دوا۔ درمل: علاج۔ وات: خبر، خیریت۔ بھات: بھتہ
جوگے: کے لئے

رِلی جانا ہو

چنّاں تاریاں دی رات سانوں رِلی جانا ہو!
سانجھی دھرتی دے گیت سانجھے پانیاں دی پریت
ہیر رانجھے دی سونہہ لاج رکھنی جے اوہ
سانوں ملی جانا ہو!

وے کیہہ کہندیاں نیں اوہ مُٹّاں رپھر دیاں نیں جو
میرے اَونے نیں ہاڑ میرے سکھنے نیں پوہ
سانوں ملی جانا ہو

آئی مذہباں دی کانگ کچّے گھڑیاں دے وانگ
ٹُٹّا سوہنی دا دیس اَکھیّاں پیاں نیں رو
سانوں رِلی جانا ہو

اَونے : اَونٹے ، روپے میں سے بارہ آنے کانگ : سیلاب لہر سکھنے : خالی

ٹُٹّن دیساں دے تار ٹُٹّن قوماں دے ہار
پاٹے دَھرتی دی لِیر اُڈّن کنکاں دے توہ
سانوں رلی جانا ہو

پر مُنکھ نوں اِک وار اِس مُنکھتا دے نال
عِشق لگّا سی جو کیکن ٹُٹّے گا اوہ
سانوں رلی جانا ہو

توہ ، چھلکا ، بھوسہ مُنکھتا ، انسانیت

باراں ماہ

رِکّرا وے کنڈیا لیا ! چڑھیا اَج چیت
جاگ پتیاں اَج پیلیاں
جاگ پئے اَج کھیت !
رِکّرا وے کنڈیا لیا ! چڑھیا اَج وَسکھ
سامراج دے مُنہ تے
اُڈ اُڈ پیندی راکھ
رِکّرا وے کنڈیا لیا ! اُتوں چڑھیا جیٹھ!
اُسّل وَٹے بھنّدی،
دَھرتی تیرے ہیٹھ !
رِکّرا وے کنڈیا لیا ! اُتوں چڑھیا ہاڑ
کِناں کُو چر ہنڈ دی
ککھ کان دی آڑ
رِکّرا وے کنڈیا لیا ! اُتوں چڑھیا سَون !
داونل ہو سے دی

سامراج: شخصی حکومت، داونل: جنگل کی آگ اُسّل وَٹے بھندی: پہلو بدلتی' بیقرار ہوتی۔

روک سکے اَج کون
گِگّرا وے کنڈیا لیا! بھادوں ہے اِس ویلے
ویلن وِچ نکیڑیاں!
چھلّاں اُگیاں پھیر
گِگّرا وے کنڈیا لیا! اَسوہ چڑھیا اَج
اَج نہ لارے لگدے
اَج نہ بہنڈے بیج
گِگّرا وے کنڈیا لیا! کُنگ بُدلے طَور
نویں جُگاں دے بُت وِچ
نویں لہُو دا دَور
گِگّرا وے کنڈیا لیا! مگھر چڑھیا آن
کوئی اِک پتری لوہے دی
جیکن چڑھدی سان
گِگّرا وے کنڈیا لیا! اُتوں چڑھیا پوہ!
حق جنھاں دے آپنے
آپ لین گے کھوہ

پَتری لوہے دی: مراد تلوار یا ہتھیار مُگ: دوردزمانہ تیج: بہانہ لارے: ٹال مٹول

ٹکرا وے کنڈیالیا! اُتوں چڑھیا ماگھ
کرن سواری سمے تے
پھرن سمے دی واگ
ٹکرا وے کنڈیالیا! پھگن چڑھیا آن
لوکاں دے اِس جگ وِچ
لوک چڑھن پروان

ساون داگیت

ہو جھوم جھوم ڈالئے   نی ساوے پتّاں والئے

ساوے پتّراں دا رُوپ بیلی باگاں دا نُور
میرے کھیتاں دی واٹ اُتّے اوناں ضرور
میرے پھلّاں دے رُوپ اُتّے آخراں دی لالی اے
ہو جھوم جھوم ڈالئے!

اُچّے اُچّے پپّل تے لمیّاں نیں ٹاہلیاں
پینگھاں وِچ گوریاں تے کنّاں وِچ والیاں
دَتیں دَتیں جھوٹا ساڈی پینگھاں دا ٹاہلیئے!
ہو جھوم جھوم ڈالیئے!

موتیے دے پھُل نی میں دھاگے وِچ پرولئے
کھیتاں دے کامے اَج کھیتاں والے ہوگئے
دَس دَس سَون دیتے بدلیے کالیئے!
ہو جھوم جھوم ڈالیئے!

اَج آکھاں وارث شاہ نُوں

اَج آکھاں وارث شاہ نُوں کِتے قبراں وِچّوں بول !
تے اَج کتابِ عشق دا کوئی اگلا وَرقا پھول !

اِک روئی سی دِھی پنجاب دی تُوں لِکھ لِکھ مارے وَین ،
اَج لکھاں دھیّاں روندیاں تینوں وارث شاہ نوں کہن ،

اُٹھ دَردمنداں دیا دردیا اُٹھ تک آپنا پنجاب
اَج بیلے لاشاں وِچھیاں تے لہو دی بھری چناب

کِسے نے پنجاں پانیاں وِچ دِتّی زہر رلا
تے اوہناں پانیاں دھرت نُوں دِتا پانی لا

اِس زرخیز زمین دے لُوں لُوں پُھٹیا زہر
گٹھ گٹھ چڑھیاں لالیاں پُھٹ پُھٹ چڑھیا قہر

ویہہ وِلسی دا پھیر وَن وَن وَگّی جا
اوہنے ہر اِک وارث دی وَنجھلی رِتّی ناگ بنا

ناگاں کیلے لوک مُنہ بس پھیر ڈنگ ای ڈنگ
پلو پلی پنجاب دے نیلے پے گئے انگ

گلیوں ٹُٹّے گیت پھر ترکلیوں ٹُٹّی تند
ترنجنوں اُٹھیاں سہیلیاں چرخڑے گھُوکر بند

سنے سیج دے بیڑیاں لُڈّن دِتّیاں روہڑ
سنے ڈالیاں پینگھ اج پپلاں دِتّی توڑ

جتھے وجدی سی پھوک پیار دی اوہ وَنجھلی گئی گواچ
رانجھے دے سب ویر اج بھُل گئے اس دی جاچ

دھرتی تے لہو وسیا قبراں پیاں چون
پریت دیاں شہزادیاں اج وچ مزاراں رون

اَج سبھے کیدو بن گئے حُسن عشق دے چور،
اَج کِتھوں لیا ئیے لبھ کے وارث شاہ اِک ہور

اَج آکھاں وارث شاہ نُوں کتوں قبراں وِچوں بول
تے اَج کتاب عشق دا کوئی اگلا ورقا پھول

تیرا خیال

تیرا خیال آ رہیا اے
دُور دیس سُھندرے تے گگن، دھرتی نُوں گل نال لا رہیا ئے
تیرا خیال آ رہیا اے!

پُرّتاں دے جیا وِچ کلولاں
پُرّوا دا جھوکا اُٹھ کے بھگن دی پہلی داستاں،
باہواں دے وِچ ڈلا رہیا اے
تیرا خیال آ رہیا اے

پیاراں دے گیت ایتھے
ہوٹھاں توں چھلک جاندے!
دھرتی دا کلرّ پھیل کے
ہر پنکھڑی تے چھا رہیا اے
تیرا خیال آ رہیا اے!

گگن: آسمان　جھوکا: جھونکا ہوا کا　کلرّ: شورہ، زمین سے سفید مادہ اٹھنے والا

بِھجّیاں نیں پتیّاں ،
تے پھُل نیں رُھندے پئے ، کلّراں دا ہتھ اَج
ہر ڈال نوں کھڑکا رہیا اے !

لکھ سوہنیاں دی واج ،
راس جنّاں دے وِچوں آرہی ، لکھ پُنّوں آں دا ہیر اَج
ہوتاں دے وِچ بجِلا رہیا اے

عشقاں دے متھے ٹھوکراں ،
پربتاں دے پیریں ٹھوکراں ، فرہاد دا تیسہ اَجے
پہاڑ نوں ٹکرا رہیا اے

وَرجت نیں سُپنے رانگلے ،
وَرجت نیں تیلے آلھنے ، اَج ہر گھروندے نوں اُچھالا
روڑھ کے لے جا رہیا اے

فصلاں دیاں ایہہ نفرتاں
محلاں تے چھنّاں دے فرق ، ہتھاں دا گھڑیا لوہا اَج
سِراں تے منڈلا رہیا اے

ورجت : روکتے چھن : دریا کے کنارے گھاس پھوس کا بنا ہوا کچا مکان ، جھونپڑی

سوہنی تے سسی دی قسم، سانبھاں گی تیرے خیال نوں
اِک پیڑ دا کڑول
لکھاں پیڑاں دے وچ سمارہیا اے

جام محبت ناں سہی، جام فولاد ای سہی
پیاراں دا کوُلا گیت اَج
وَنگار بندا جا رہیا اے
جیون دا ایہہ سنگرام دی تیرا پیار بندا جا رہیا اے
اون والے سمے دا اقرار بندا جا رہیا اے
تیرا خیال آرہیا اے

اَمن دے گیت

(۱)

تُوتا وے ہریالیا تُوتا ، تیرے تُوتاں دا رنگ کالا
میری پِھپّی دے وِچّوں پُونی مُکّی ، میری چکّی چوں مُک گیا گالا
بیلاں دے گل چوں ٹلیاں ٹُٹیاں اُہدے ہتھاں چوں چھُٹ گیا بھالا
وے نویں لام دیاں گلّاں سُندا ، اَج میرا جوبن بالا!

تُوتا وے ہریالیا تُوتا! تیرے تُوتاں دے پتّر ساوے
گتّاں نُوں تتیّاں پڑکاں پیّاں کنّب گئے پلنگ دے پاوے
ہیاں تے سیُو گھن نے کھا دے ہڈّیاں نوں جھورا کھاوے
دونویں ہتھ اوس تتے دے ٹُنّن جیہڑا جنگ دا بِگل بجاوے

تُوتا وے ہریالیا تُوتا ، تیرے تُوتاں دے پتّر پیلے
دے عشقاں دے پانی پتّھر ہو گئے تے حُسناں دے مُنہ اَج نیلے

تتی پڑھک ، گرم آواز ، پھنک۔ تتے ، بدبخت

کریونی کوئی کریونی دارو ایہناں ناگاں دے ڈنگ زہریلے
دے اندروں اندری ایہہ تیہاں کھورن چھتاں نوں کردیہن تیلے

توتا وے ہریالیا توتا ! تیرے توتاں دا رنگ رچیا !
حشراں دا ہانی ذات الٰہی تے پُتراں میوہ مِٹھا
ماندی وے جندو ماندی وے کُسلاندی نوں دیویں بچّا
نتھ میری دا منکا نہ ٹُٹّے تے کنگاں دا ٹُٹّے نہ رسّا

توتا وے ہریالیا توتا ! تیرے توتاں نوں ٹھنڈیاں دا واں
اُڈدا وی آویں تے بہندا وی آویں وے آویں کالیا کاواں
گئی دے سِرتوں چھتّے جھولن کنکاں نوں ہر دیاں چھاواں
دے پرگل لگیاں باہواں نہ ٹُٹن تے پُتروں نہ کُٹن ماتواں

(۲)

بَدلاں نے اَج رُن جُھن لائی ساون لایاں جھڑیاں
چارے کندھاں میریاں ہِلیّاں گلاں جگ دیاں چھڑیاں
گل نال لاکے بوٹ انجانے گھر گھر کنبن رچڑیاں
کچّا رنگ رنگیا ، اَج رووَن کھیس دیاں رپڑیاں
کچّا رنگ رَنگیا

پَیریں تاں میری جھانجھر بولے میری باہیں چُوڑا چھنکے
سرتے دَونی تے متّھے ٹِکّا میرے گل وِچ سوہندے منکے
رُوپ تاں مینوں رَب نے دِتّا میں آئی پٹولا بن کے
راکھا کِدّھر گیا ، او کھیتاں دیتے کنکے
راکھا کِدّھر گیا

ساون ماہ دی واچھڑ آئی گُھم گُھم وَسدا پانی
نہ میں دیس نہ پردیس نہ گولی نہ رانی
ایہہ لتو جندڑے ایہہ لتو کُبنیاں میں منجی لواں الانی
چھڈ کے ٹرچلیاں میں اجے تاں بال انجانی

رُن جھن : دم جھم بوٹ : چڑیا کا بچہ رپڑیاں : چارخانے گھم گھم : موسلا دھار . الانی : بغیر بستر

چھڈ کے ٹُر چلیّا!
کِس نے آ کے غلتی کیتی کِس نے لکھ لیا ناماں
کِس نے بھیڑی وردی آندی کِس نے لایاں لاماں
میرا تے سُوہا ساوُ روو ے اوہدا روڈے جاماں!
کینٹھی سونے دی میری سڑ کے ہوگئی تراماں
کینٹھی سونے دی

سَون دا بدّل ٹِلّیوں اُتّھے داء پُڑے دی آوے
دانے نُوں لگ گیا گھناندا اندروو اندر کھاوے
دونویں ہتھ روندی دے ریجھیّ بجھ گئے سُوہے ساوے
راتاں سَون دیاں رون پلنگ دے پاوے
راتاں سَون دیاں!

وِچ کلیجیوں بدلی اُٹھی اکھیّاں وِچّوں ستّی،
گل دا میرا کُڑتا بھِجّا سردی بجھ گئی ریجھیّ،
گِدّھا رووے جُھمّر رووے روندی اے اُس دی ستّی،
کیکن بیتے گی ایہہ رات عمر توں لمّی،
کیکن بیتے گی!

ناماں: نام تراما: تانبہ گھناندا: گھن — ریجھیّ: دوپٹّہ لاماں: لام، فوج، لاوا
جاماں: جامہ، لباس گھناندا: گھن

دھرتی کھاوے پئی کڑولاں ظلم دی عُمرا پُگی
چِٹی مِٹی دا ڈیہڑا پوچاں میری محل بنے گی مُجھگی
ٹاہلی میری دے بچڑے جیون رہے ناں جوانی رُگی!
امن امان کراں میں باگاں دی گُھگھی!
امن امان کراں

پُگی: پوری ہوگئی پوچا: پاچی رُگی: تنہا، سونی بچڑے: بچے گُھگھی: فاختہ

بھر پور جوانی

بھر پور جوانی کھیتاں دی ، بھر پور جوانی
کھیت جو گوڈے بیجے واہے ، بھر سرور نے پانی لائے
اِک اِک کوہ تے جھانجھر چھنکی ، بیل جو بیتے جو ،

رِگنے رگنے کھیت ہوئے ،
ہو گوڈے گوڈے کھیت ہوئے ۔
موتیاں ورگا پیا جو دانا ، سِتے گتے کھلو ،

لنبڑاں دے وِچ واہریئے ،
کانواں دی بھرمار ہئی ،
بھریاں بنھ بنھ کے میں ہاری ، بوہل تاں لے گئے کھوہ

کپّا کوٹھا لمب کے رکھیا
جھاڑ پونج کے جھنب کے رکھیا

لنبڑاں : لنبڑ ، نمبردار

سکھ مُسکھڑا کوٹھا میرا، مُنہ ول جا کے دو

آ رگئی ہاں پار گئی ہاں،
ڈھونڈ ڈھونڈ کے ہار گئی ہاں
کچے محلیں وڑے جو دانے، پھیر نہ نکلی سو

ہاڑی بیجی ، سَونی بیجی
دُونی بیجی ، چَونی بیجی
سَڑدا بلدا ہاڑ گیا، تے ٹھنڈا اکڑ پوہ

کھیتاں دی بھر پُور جوانی
میری مُجھکھ دی کرے کہانی
میری مُجھکھ دے گیت سُنادے، پَوے کلیجے کھوہ

دُھند غُباراں انبر چڑھیاں
میں کھیتاں دی وَٹ تے کھڑیاں
سُورج ڈُبّا چن نہ چڑھیا، نہ تارے دی لو

رُتاں آیاں رُتاں گئیاں
ایس وَٹے تے کُڑدی رہیاں
دُھوڑ پئی میرے پَباں اُتّے ، راہ نہ دسیا کو

گو ہے نہ دُھمدے کنک نہ گُجھدی
ایہہ نہیں کھیڈ اَساں نوں پُگدی
نہ چَن پکاوے روٹیاں ، نہ تارا کرے رسو

بھرپُور جوانی کھیتاں دی
بھرپُور جوانی ہو

پب : پاؤں کا اگلا حصّہ   رسو : سالن ۔ رسوئی

اِنسان

پَھوکھیا دیوا جگے پیا
بَتّی کنبدی لاٹ بھڑک دی تیل نکھٹدا جا پے
دُھر آسمانے چڑھیا چندا گھٹدا گھٹدا جا پے
پیلے پیلے چانن دا مُنہ ہسدا ہسدا لگے پیا
پَھوکھیّا دیوا جگے پیا

کالے گھیر ہنیرے آکے چنداں نوں پے ولدے
ابرواں دے پانی اندر ابرو آکے رلدے
پچھوں کنیاں دے وِچ داواں دا اَج قہر جیہا اِک وگّے پیا
پَھوکھیّا دیوا جگے پیا

اَج نہ داواں کل نہ داواں' داواں رِت توں رُگیاں
کِس نے خالی دیوا گھڑیا؛ کِس نے بتّیاں وٹیّاں

نکھٹدا جا پے: ختم ہوتا معلوم ہو

لکھ بچھوکاں دے ساہویں بہہ کے آدمی کال توں گھبے پیا
چوُنکھیا دیوا جگے پیا!

چوُنہہ کوُنٹاں وِچ کھیڈا دچھائی کھیڈ رہے جگ چارے
کھیڈن دیو تے رانو کھیڈے کھیڈ کھیڈ کے ہارے
پر ایہہ انسان فیر اَج ہار ہار کے پگھے پیا!
چوُنکھیا دیوا جگے پیا!

اِس دیوے دی کالک وِچّوں چانن چھندا ایداں،
اُچے دی ملاہیاں نُوں راہ دَسّی اِس دیوے دیاں سیدھاں
اِس چانن دیاں لیکاں اوہلے نُور نواں کوئی وَگّے پیا
چُوُنکھیا دیوا جگے پیا

گھبے: روشن ہو دیو: ملک الآقا دیوتا مثانند رانو: رانی، بیوی۔

ٹُونیاں ہارے راہ

کیہے ٹُونیاں ہارے راہ
اگم اگوچر رہچھ ایہناں دی جادُوئی اسگاہ
کیہے ٹُونیاں ہارے راہ

نہ جاناں ایہہ کدھروں آئے تے کدھر نُوں جاندے
پر سَو سَو ٹُونے تے سَو جادو ایہہ پیراں ہیٹھ وچھاندے
ایہدے موڑاں نال مُڑ مُڑ جاندے پیَر نہ کھان وساہ
کیہے ٹُونیاں ہارے راہ!

جندوں بھیڑے تے عُمروں لگھے ایہہ رستے کنڈیالے
پر پیراں وِچ پُھیندے چھالے لکھ اقراراں والے
رستے پئے کے کَون کرے ہُن پیراں دی پرواہ
کیہے ٹُونیاں ہارے راہ!

نہ اِس راہ دی پَیڑ پچھاتی نہ کوئی کھُرا سِہاتا
پر اِس راہ نال پِیراں دا اَساں جوڑ لیا اک ناتا
دو پَیراں دے نال نبھے گا ناتے دا نِرباہ
کیہے ٹونیاں ہارے راہ

دُھپاں ڈَھلیاں عُمراں بیتیاں اجے وی راہ نہ بیتے
ایس راہ دے کُونے تُوں اَساں پَیر صَدقڑے کیتے
پیراں دی اَساں نیاز چڑھائی راہواں دی دَرگاہ
کیہے ٹونیاں ہارے راہ!

پَیڑ : قدموں کا نشان — کھُرا : جانور یا مویشی کے پاؤں کا نشان
ناتا : ناطہ، رشتہ، تعلق — نِرباہ : نباہ — سِہاتا : پہچانا

پنجابی دیاں چونویاں کتاباں

ہیر وارث شاہ	ایڈیٹر محمد افضل خاں، اصل نسخہ کے مطابق معہ فرہنگ وتشریحی نوٹ	۴/-
دیوانِ گُشتہ	از میاں مولا بخش کُشتہ مرحوم	۳/-
کافیاں شاہ حسین	ایڈیٹر محمد افضل خاں، فرہنگ وار دو شرح سمیت	۲/-
شلوک فرید	" " فرہنگ و شرح سمیت	۱/-
یوسف زلیخا	" " مصنفہ مولوی غلام رسول	۲/-
پنجابی ادب دی تاریخ	ایڈیٹر شمیم چودھری، پچاس چیدہ پنجابی شعرا کے حالات اور کلام	۲/-
دیوانِ حافظ	ایڈیٹر محمد افضل خاں، حافظ شیرازی کی ۵۶ غزلوں کا منظوم پنجابی ترجمہ	۱/-
فضل الستار	" پندنامہ شیخ فریدالدین عطار کا منظوم پنجابی ترجمہ	۱/-
ہیریاں دی کان	استاد ہمدم کا مجموعہ کلام	-/۷۵
مہکدے پھل	آٹھ پنجابی صوفی شعرا کے حالات اور کلام پر تبصرہ از ڈاکٹر فقیر	۱/۵۰
پنجابی شاعراں دا تذکرہ	مرتبہ میاں مولا بخش کُشتہ مجلد	۱۰/-
مسدس حالی	منظوم پنجابی ترجمہ از سر شہاب الدین	۱/-
ٹھیڈا	از عبدالمجید بھٹی۔ پنجابی کا پہلا نفسیاتی ناول	۳/۵۰
بُرکتے	از جوشوا فضل الدین، ایک نفسیاتی ناول	۱/-
ادبی افسانے	جوشوا فضل الدین کے شاعرانہ، اخلاقی، مزاحیہ اور ترجمہ شدہ افسانوں کا مجموعہ	۲/۵۰
نماں نماں دیوا بلے	آغا اشرف کے ۹ پنجابی ڈراموں کا مجموعہ	۳/-

دل دیاں باریاں	مختلف ادیبوں کے پنجابی افسانوں کا مجموعہ	۲/۵۰
اجو کی کہانی	مختلف ادیبوں کے پنجابی افسانوں کا مجموعہ	۳/۰
نورانی کرناں	بابو شرف کی اصلاحی، اخلاقی نظموں، غزلوں، گیتوں اور رباعیوں کا مجموعہ	۲/۰
دو ناٹک	صوفی غلام مصطفےٰ تبسم ایم اے کے دو ڈرامے	۱/۵۰
کلیاتِ فریدؒ	خواجہ غلام فریدؒ کا سارا کلام معہ فرہنگ مجلد	۵/۰
بن کپاسی	شری متی پربھجوت کی نظموں کا مجموعہ	۳/-
جھاتیاں	پروفیسر شریف کنجاہی کے ادبی مضامین	۲/۵۰
ڈوہنگے پینڈے	پیر فضل حسین فضل گجراتی کی غزلیات کا مجموعہ	۵/-
پچونویں کوتا	علاقہ میں چھپی پنجابی نظموں، غزلوں اور گیتوں کا انتخاب	۱/-
ہذا من فضل ربّی	حکیم ناصر کی مشہور طنزیہ نظم	-/۱۲
ہاڑے	سائیں فیروز نامرت سری کے کلام کا مجموعہ مجلد	۳/۵۰
سجرا سورج	حکیم ناصر کے کلام کا مجموعہ مجلد	۵/-
تتیاں چھانواں	سلیم کاشر کے کلام کا مجموعہ مجلد	۳/۰
ترنجن	احمد راہی کے کلام کا مجموعہ مجلد	۲/۰
سادے پتّر	پروفیسر موہن سنگھ ماہر ایم اے کے کلام کا مجموعہ مجلد	۲/۵۰
ڈوہنگیاں شاماں	نوازؔ کے افسانوں کا مجموعہ	۲/۵۰

ایہہ اور دوسری پنجابی کتابیں ملنے کا پتہ:

مکتبۂ عالیہ

ایبک روڈ — شاہ عالم مارکیٹ ——— لاہور